

Tárgytematika / Course Description Művelődésszociológia

AKLB_BHTM102

Tárgyfelelős neve /

Teacher's name: dr. Varga Balázs

Félév / Semester: 2024/25/2

Beszámolási forma /

Assesment: Vizsga

Tárgy heti óraszám /

Teaching hours(week): 0/0/0

Tárgy féléves óraszám /

Teaching hours(sem.): 12/0/0

OKTATÁS CÉLJA / AIM OF THE COURSE

A kultúra és a társadalom kapcsolatainak vizsgálatával a hallgatókban kialakuljon bizonyos szociológiai szemlélet, s a tárgy legfontosabb eredményeivel, módszereivel önállóan legyenek képesek a mindennapi élet jelenségeit, összefüggéseit értelmezni és véleményezni. Ezen kívül belássák és megértsék, hogy a társadalmi differenciálódásban, a társadalmi egyenlőtlenségi rendszerben a kulturális fogyasztás különbségei meghatározó szerepet töltenek be, így - mint leendő szakembereknek - a kultúra különböző területeivel kapcsolatos igények ismerete szükségeltetik ahhoz, hogy a kulturális lehetőségek széles skálájának biztosításán keresztül az egyenlőtlenségek csökkenjenek és megvalósuljon minél több állampolgár számára a választás szabadsága. A fentiekén túl a hallgatók megismerkednek a mai magyar társadalomban létező művelődési és kulturálódási szokásokkal, ezen tevékenységek mentén létrejövő csoportokkal.

TANTÁRGY TARTALMA / DESCRIPTION

1. A kultúra, szabadidő, kulturálódás, művelődés fogalma. A művelődésszociológia, és egyéb kultúrával foglalkozó szakszociológiák tárgyköre, főbb kérdésfelvetései.
2. A művelődésszociológia kutatási területei és kutatási módszertana.
3. A műveltség és a társadalom kapcsolata, egymásra gyakorolt hatása.
4. Tőkefajták. A kulturális tőke sajátosságai.
5. A kulturális elit a magyar társadalomban.
6. A magas kultúra, a populáris kultúra és a tömegkultúra jellemzői.
7. Színházba, komolyzenei koncertre, múzeumba, kiállításra járási szokások a magyar társadalomban.
8. Olvasási szokások a magyar társadalomban, a könyvtárak hagyományos és új szerepe.
9. Moziba, könnyűzenei koncertre, fesztiválra járási szokások a magyar társadalomban
10. Médiaismeretek. Médiarendszer, médiacsoportok és médiatípusok.
11. Változó újságírói szerepek. A műsorszolgáltatók típusai, online kommunikáció.
12. A tömegkommunikációs eszközök hatása a kulturális fogyasztásra
13. Kulturálódási és szabadidő-eltöltési csoportok a magyar társadalomban

SZÁMONKÉRÉSI ÉS ÉRTÉKELÉSI RENDSZERE / ASSESSMENT'S METHOD

Aláírás feltétele: konzultációkon való részvétel a TVSZ szerint, és egy prezentáció megtartása a megbeszélte témából.

A félév folyamán minden levelező tagozatos hallgatónak egy 15-20 perc időtartamú kiselőadás formájában ismertetnie kell az általa választott témát. (Nem felolvasásról, kiselőadásról van szó!) Az előadó ismerje a téma szakirodalmát, az esetleges vitás kérdéseket. A referátumhoz kapcsolódó, választható témaköröket az első konzultáción ismerhetik meg a hallgatók.

A félév zárása: a szemeszter írásbeli vizsgával zárul, melynek sikeres teljesítéséhez az előadások anyagának, valamint a kötelező és ajánlott irodalmak kijelölt részeinek ismerete szükséges.

KÖTELEZŐ IRODALOM / OBLIGATORY MATERIAL

KÖTELEZŐ IRODALOM

Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába. Budapest, Osiris Kiadó, 2006.

Tibori Tímea: A szabadidő szociológiája. Budapest, Gazdasági Főiskola, 2006.

AJÁNLOTT IRODALOM

Antalóczy Tímea – Füstös László – Hankiss Elemér (szerk.): Mire jó a kultúra? Jelentés a magyar kultúra állapotáról. Budapest, Magna Produkció, 2010.

Bárdosi Mónika – Lakatos Gyuláné – Varga Alajosné: A kultúra helyzete Magyarországon. (Találkozások a kultúrával 4.) Budapest, Magyar Művelődési Intézet, 2005.

Bittner Zoltán: A 15-29 éves korosztály tevékenységszerkezete az időmérleg-vizsgálatok tükrében. Pécs, Pécsi Tudományegyetem, 2013.

Bocsi Veronika: Az idő a campusokon. Szeged, Belvedere Meridionale, 2013.

Bocsi Veronika: Az időfelhasználás nemek közötti különbségeinek vizsgálata a hallgató populáció esetében. *Educatio*, 2007/4. 675-720.p.

Bourdieu, Pierre: Előadások a televízióról. Budapest, Osiris Kiadó, 2001.

Bourdieu, Pierre: Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: Lengyel György – Szántó Zoltán (szerk.):

Tőkefajták: A társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája. Budapest, Aula Kiadó, 1998.

Bukodi Erzsébet – Altorjai Szilvia – Tallér András: A társadalmi rétegződés aspektusai. Budapest, KSH Népeségtudományi Intézet, 2005.

Csikszentmihályi Mihály: Flow. Az áramlat. A tökéletes élmény pszichológiája. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1997.

Demetrovics Zsolt – Paksi Borbála – Dúll Andrea: Pláza, ifjúság, életmód. Egészségmagatartás vizsgálatok a fiatalok körében. Budapest, L'Harmattan, 2009.

http://demetrovics.hu/dokumentumok/plaza_090505.pdf

Dudás Katalin – Hunyadi Zsuzsa: A hagyományos és a modern tömegkultúra szerepe a kulturális fogyasztásban. (Találkozások a kultúrával 6.) Budapest, Magyar Művelődési Intézet, 2005.

Falussy Béla: Az időfelhasználás metszetei. Budapest, Új Mandátum, 2004.

Gyenes Edina: Olvasási szokások. (Találkozások a kultúrával 5.) Budapest, Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus, 2005.

György Péter: Digitális éden. Budapest, Magvető Kiadó, 1998.

Herczog Csilla – B. Hegedűs Katalin: Kulturális közösségi marketing és média ismeretek. Tudástár a közösségi művelődésben sorozat. IV. kötet. Budapest, Nemzeti Művelődési Intézet, 2018.

Hofstede, Geert – Gert Jan Hofstede, Gert Jan: Kultúrák és szervezetek. Az elme szoftvere. Pécs, VHE Kft, 2008.

Hunyadi Zsuzsa: A budapestiek kulturálódási szokásai. (Találkozások a kultúrával 3.) Budapest, Magyar Művelődési Intézet – MAT Szociológiai Kutatóintézete, 2004.

Hunyadi Zsuzsa: A fesztiválok közönsége, helye, szerepe a kulturális fogyasztásban. (Találkozások a kultúrával 2.) Budapest, Magyar Művelődési Intézet – MTA Szociológiai Kutatóintézete, 2001.

Hunyadi Zsuzsa: Kulturálódási és szabadidő-eltöltési szokások, életmódcsoportok. (Találkozások a kultúrával 7.) Budapest, Magyar Művelődési Intézet, 2005.

Hunyadi Zsuzsa: A művelődési házak közönsége, helye, szerepe a kulturális fogyasztásban. (Találkozások a kultúrával 1.) Budapest, Magyar Művelődési Intézet – MTA Szociológiai Kutatóintézete, 2004.

Időmérleg-módszertan. Központi Statisztikai Hivatal – internetes kiadvány. 2010. május.
http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/idomerleg_mod.pdf

Időmérleg. 2009/2010. Összefoglaló adattár. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 2012.
<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/idomerleg/idomerleg0910.pdf>

Losonczy Ágnes: Az ember ideje. Esszék az időről. Budapest, Holnap Kiadó, 2009.

Magyar Beck István: Múzsák a piacon. Esszé a kultúráról és arról a kábítószerről, amit kultúrának hívnak. Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem, Aula Kiadó, 1994.

Nagy Ádám – Szabó Judit Nikoletta: Motiválás a közösségi művelődésben és az ifjúság bevonása. Tudástár a közösségi művelődésben. VIII. kötet. Budapest, Nemzeti Művelődési Intézet, 2018.

Nagy Attila: Háttal a jövőnek? Középiskolások olvasás- és művelődésszociológiai vizsgálata. Budapest, Gondolat Kiadó – Országos Széchényi Könyvtár, 2003.

Sperber, Dan: A kultúra magyarázata. Budapest, Osiris Kiadó, 2001.

Szretykó György (szerk.): Tömegkultúra és tömegmanipuláció a modern társadalomban. A média- és a művelődésszociológia új aspektusai. Pécs, Comenius Bt., 2005.

Tibori Tímea: A magyar lakosság szabadidő mérlege. Budapest, MTA SZKI, 2002.

Vitányi Iván: A magyar kultúra esélyei. Kultúra, életmód, társadalom. Budapest, MTA Társadalomkutató Központ, 2006.

Vitányi Iván: A magyar társadalom kulturális állapota. Budapest, Maecenas Holding, 1997.

Wessely Anna. (szerk.): A kultúra szociológiája. Budapest, Osiris Kiadó, 2003.

TÉMAKÖRÖK

1. Kultúra, értékek és normák

A sokféle kultúra meghatározás közül melyikkel ért leginkább egyet? Mi a kultúra lényegi aspektusa, szerepe, funkciója? Milyen szubkultúrákat lehet megkülönböztetni? Mik a szubkultúrák kialakulásának oka és funkciói? Léteznek-e kulturális ellentétek? Miért alakulnak ki ezek? Melyek a legfontosabb értékeink? Hogyan lehet csoportosítani őket? Miért halljuk gyakran napjainkban, hogy értékválságban élünk? Milyen viselkedési szabályok és normák irányítják az életünket? Melyek jók és melyek helytelenek? Milyen folyamatok veszélyeztetik értékeinket, normáinkat? Mit lehet ez ellen tenni?

2. A vallás, mint a kultúra lényeges eleme

Milyen funkciója van a vallásnak az emberi társadalomban? Milyen embert tekinthetünk vallásosnak? Milyen jellemzői vannak az egyháznak és a szektáknak? Milyen okai lehetnek a napjainkban egyre inkább tapasztalható szekularizációnak? Mi az a fundamentalizmus és milyen megnyilvánulási formái vannak a különböző vallásokban? Milyen vallási alapú ellentétek léteznek a világban? Milyen okok állhatnak a szekták terjedésének háttérében? Milyen pozitív és negatív szerepet játszhatnak a szekták egyéni és társadalmi szinten?

3. A nyelv, mint a kultúra fontos összetevője

Milyen szerepet játszik a nyelv az emberi társadalmakban? Milyen tényezők befolyásolják a nyelv változását, formálódását? Mindenki, akinek ugyanaz a nyelve, valóban egy nyelvet beszél? Nyelvi egyenlőtlenségek – A beszélt nyelv szintje, változata hogyan befolyásolja lehetőségeinket, esélyeinket a társadalomban? Mi a helyzet az etnikumokkal, szubkultúrákkal nyelv szempontjából? A televízió, a számítógép, a mobilkommunikáció (SMS-kultúra) hogyan alakítja a nyelvet? Ki vagy mi határozza meg, hogy mi az uralkodó és elfogadott nyelvi szint, forma egy társadalomban?

4. Az olvasás szociológiai vonatkozásai

Mennyit és mit olvasnak manapság a magyar társadalom tagjai? Milyen különbségek vázolhatók fel e tekintetben

életkor, iskolázottság, foglalkozás, stb. szempontjából? Kiváltja-e vajon a számítógép, az internet a könyveket és az újságokat? Miért csökkent az olvasásra fordított idő az elmúlt időszakban a különböző társadalmakban? Milyen programok, rendezvények segítségével próbálták hazánkban népszerűsíteni a könyvet, az olvasását? Miért hasznos olvasni? Milyen negatív következményei lehetnek rövidebb-hosszabb távon az olvasás visszaesésének? Mi a helyzet a könyvtárak látogatottságával? Milyen funkciókat látnak el napjainkban a könyvtárak?

5. A hagyományos kultúra (színház, hangverseny, kiállítás) szerepe a kulturális fogyasztásban

Milyen adottságok kelljenek ahhoz, hogy valaki a hagyományos, magas kultúrát élvezni tudja? Hogyan és mikor alakulhat ki az ez iránt való érdeklődés? Kik járnak manapság elsősorban színházba? Hogyan változik/változott a színházak műsorprogramja a megváltozó igények hatására? Milyen eszközökkel, programokkal lehet népszerűsíteni a hagyományos kulturális intézményekbe járást? Milyen eredményeket értünk el ezen a területen Magyarországon?

6. A modern tömegkultúra (mozi, könnyűzenei koncert) helye napjaink kulturálódásában

Milyen változásokon mentek át a magyar mozik az elmúlt két évtizedben? Pozitív vagy negatív változások voltak ezek? Hogyan alakul a moziba járás gyakorisága a magyar társadalomban? Milyen a magyar mozik műsorprogramja? Mennyiben találkozunk ez a fogyasztói igényekkel? Milyen konkurenciája akadt a mozinak? Milyen újításokkal, kedvezményekkel próbálják visszacsalogatni a mozik a nézőket? Kik járnak elsősorban könnyűzenei koncertekre? Milyen fontosabb változások történtek a könnyűzene területén Magyarországon az elmúlt egy-két évtizedben?

7. A fesztiválok és egyéb kulturális nagyrendezvények szerepe a kulturális fogyasztásban

Milyen jelentősebb fesztiválokat rendeznek meg Győrben és környékén és Magyarországon? Milyen igényeket elégítenek ki ezek a fesztiválok? Kik a célcsoportjai elsősorban ezeknek a rendezvényeknek? Sok, kevés vagy pont elég fesztivál van a város és hazánk kulturális palettáján? Hogyan lehet az érdeklődést fenntartani ezen rendezvények iránt? Milyen típusú nagyrendezvényből mutatkozik hiány Magyarországon kulturális életében?

8. A művelődési házak szerepe és funkciója a kulturális életben

Mennyiben elégítik ki napjainkban a művelődési házak a felmerülő és megváltozó igényeket? Kik járnak elsősorban művelődési házba? Milyen programok, rendezvények kapnak helyet elsősorban egy művelődési házban? Mennyiben tölt be központi szerepet egy művelődési ház a helyi társadalmak életében? Milyen változtatásokra lenne szükség a művelődési házak népszerűbbé tétele érdekében?

9. A televíziózás helye a szabadidő eltöltésében

Mennyire tekinthetjük színvonalasnak napjaink televíziós csatornáinak kínálatát? Milyen szempontok vezérlik a tévétársaságokat a műsorstruktúra kialakításában? Milyen tényezők befolyásolják, hogy ki mennyit tévézik és milyen típusú műsort néz előszeretettel? Milyen igényeket elégítenek ki (miért népszerűek) a szappanoperák, a valóság show-k, a beszélgető show-k, a kvízműsorok, stb.? Milyen veszélyekkel járhat az előző műsортípusok korlátlan és kritika nélküli fogyasztása? Milyen problémákat idézhetnek elő az agresszív tartalmú műsorok a gyermekek fejlődésében, szocializációjában? Milyen funkciókat látnak el a reklámok?

10. Giccs a kultúrában

Mi az a giccs? Milyen jellemző vannak? Miért alakult ki giccs, milyen igények állnak a háttérben? Hogyan jelenik meg a giccs a művészetekben? Milyen formában találkozunk a giccsel az ünnepekben? Milyen megnyilvánulási formái vannak a turizmusban? Milyen funkciói vannak a giccsnek? Kell-e ellene küzdeni?

Dr. Varga Balázs, egyetemi docens

AJÁNLOTT IRODALOM / RECOMMENDED MATERIAL